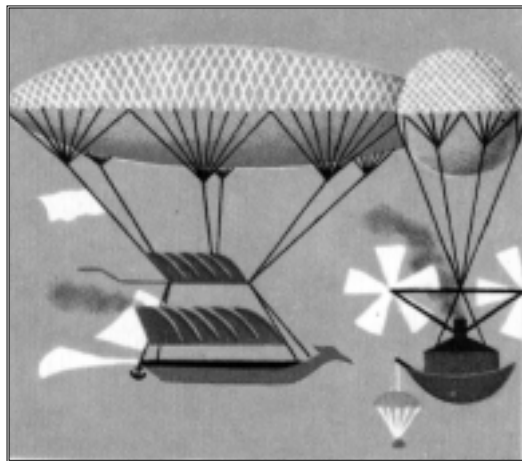

ALEGIÑAK ETA ONDAMENDIAK

Cayley'k 1837'garren urtean burututako bi giagarri.

Aurreko idazlanean gogoratu doguz labur egaz ibilteko gizakiak zelako alegiñak egin dauzan, baiña beste asmatzaille asko geratzen jakuz aitatu barik eta asmakizun aundi onek merezi dau orreik be gogoratzea, bakoitxak zer asmau eban esaten dogula. Urrengo idaz-lana Wright anaiak aziko dogu.

Gizon ospetsuak dira emen gogoratuko doguzanak, eta eurai eskerrak lortu zan gaurko egazkiñen mundua, baiña zer lortu eben euren aldian? Alde batetik jentearen irribarreak eta bestetik eralketa aundiak egin eta sarritan ondamentian edo eriotzan amaitu.

Ospetsua dogu Angland-errian Cayley(1783). Onek bes-teen asmakizunak gogoan ebazala, elizaren bear-izana ikusi eban, baita elizari eragiteko beste era bateko motor indartsuagoa bear zala be. Asko ta ondo aztertu eban Cayley'k arazoa eta "egazkaritzaren aita" esaten dautsoe.

Henson (1842) dator urrengo: onek lurrunezko burdia deritxona asmatu eban. Dirurik ez eukan eta egazkin txikiago bat egin bear izan eban, baiña alperrik, ez eban egaz egin. Makiña bat irri-barre egin eutsoen.

Stringfellow(1870) izan eban jarraitzaille Lurrundun gurdia aurrera aterateko eta London'en agertu eban bere makiña ori eta 36 m. tan egaz eragin be bai, baiña ikusleak otz geratu ziran eta au be biozkatu egin zan eta lan ori itzi.

Wenthan'ek aurrekoen ekiñetik gauza asko ikasi ebazan.

Errialde askotako asmatzailleak ikusi ebezan orre in marrazkiak eta alegiñak eta aurrera jarraitu eben: Penaud'ek (1871) egin eban eredu txiki bat eta berrogei m. ko bidea egin eban 11 segundotan.

Lau urte geroago Moy inglesak elize bi eukazan abaniku antzeko tramankulu bat gertatu eban, lurrunezko motorragaz. Baiña ez eben egaz egiterik lortu, pizka bat lurretik goratza igotea baiño ez. Urrengo urtean asmau eben gasoliñazko motorra, egazkiñerako aukerakoa.

Australia'n, 1893n. urtean "cometa celular" eritxona asmatu eben. Eta Philips inglesak be bere asmakuntzak egin ebazan askotariko egoakaz.

Urrengo urtean Maxim asmatzaille iparamerikatarrek beste aidegaillu bat asmatu eban, oso aundia, lau tone pisukoa, 180 zaldizko motorragaz, baiña lurretik jagi zanerako jausi egin zan.

Ader prantzetarrek (1897) egin ebazan eredu batzuk, Avion III be bai, baiña saltoka joan baiño ez eben egeiten. Bere lana ez eban onartu Frantze'ko gobernuak eta goibel-duta itzi eban alegin ori.

Le Bris'ek alkatraz egaztia aztertu eban bere itxasontzian, egoak erabilli barik ibiltan zala ikusi eban. Artu eban olako egazti bat aztertzeke. Bere eskuz egin eban alkatraz bat oialez eta zur ariñez. 1857n. urtean jaurti eban egazkin eredu ori baiña lurrera jausi eta apurtu egin zan. Barriro jaurti nai izan eban, baiña barriro be jausi egin zan eta anka bat apurtu eutson asmatzailleari. Ainbeste barre egin eutsoen inguruko guztiak.

1891n. urtean Lilienthal injiñerua asi zan lan onetan, txoriakandik ikasita.. Liburu bat be idatzi eban "Egaztien egaera, egazkiñen eskola" eritxona. Lona, kañabera eta bambuz egin eban lenengo eredu, dana alanbrez lotuta, eta lortu eban 100 bat m. aidean egitea. Gero beste eredu asko egin ebazan eta 250 m. ko egaldiak lortu ebazan. 1896n. urtean eredu barri bat asmau eban eta ibillian ipinten ebilla-lai gaiñera jausi eta bizia galdu eban asmatzailleak. Il baiño lenago auxe esan eban berak;"Opariak bearrezkoak dira". Bere bizitzan bi milla egaz-aldi baiño geiago egin ebazan.

Pilcher izan zan bere jarraitzaille sutua eta onek be lau eredu egin ebazan eta egazaldi asko. Motor barri bat asmau eban baiña saio bat egiten ebilla-lai, alanbre bat apurtu eta gaiñera jausi jakon tramankulua eta egun batzutura il zan.

Chanute be Pilcher'en kidekoa zan ,Lilienthal'en jarraitzaille. 1896n urtean asmau eban lenengo eredu. 700 egaz-aldi egin ebazan eta laster entzungo dirala goietan egazkiñen zaratak esaten eban baiña ori lortu baiño lenago il zan.

Langley dogu azkenengo gogoratzen dogun asmatzaille. Ikasten zalea zan eta Ikastetxe Nagusiko irakasle izatera be eldu zan. Sartu zan gero egazkiñen mundura, baiña zori txarrekoa izan zan.

Asieran dana ederto. Saioak egiten asi zan eta sarritan egiten ebazan. 1896n. urtean budiñezko makiñaz eragiten jakon eredu bat lortuta km. bat bide egin eban, abiadea orduko 70 km. zala. 1898n. urtean Kuba'ko guda zala 50 000 dolar eskiñi eutsoezan gudarako egazkin bat egiteko. Eta egin eban eta Aeródromo ezarri eutson izena. Bota eban aidera eta egin eban egaz. Motor ariñago bat nai eban eta lortu be egin eban eta 1903n. urtean egin ziran probaketak gobernuko jentearen aurrean, baiña egazkiña uretara jausi zan. Albistea zabaldu zan eta jenteak irri-barre ugariak egin ebazan. Barriro probatu eban eta barriro uretara jausi.. Berak esan eban errua jaurtiteko lanabesarena zala, baiña ez eutsoen sinistu

Andik 9 egunera Wright anaiak motordun egazkiñez lenengo aldiz egaz egin eben. Langley biozkatuta il zan.

OLAZAR'tar Martín'ek